

РЕКОМЕНДАЦІЇ

учасників проекту

«Місцеві центри досліджень та просвіти – основа освіти для сталого розвитку»

до стратегії сталого розвитку Бердичівського району

Ці рекомендації розроблені на основі аналізу та публічного обговорення результатів дослідження щодо вирішення нагальних проблем та подальшого розвитку сільських територій району. Дослідження проводилось учнями Красівської загальноосвітньої школи та Бердичівською громадською організацією «Добра справа» спільно з експертами зі сталого розвитку міжнародної благодійної організації «Зелене досьє» у шести селах Бердичівського району (Красівка, Закутинці, Сингаївка, Садки, Дубівка, Малі Гадомці) протягом травня 2016 року. Результати дослідження були представлені та обговорені під час круглого столу (10 червня 2016 р., Красівська ЗОШ), в якому взяли участь представники місцевих органів влади, комунальних служб, освіти, бізнесу, громадських організацій та ЗМІ. Цей документ носить рекомендаційний характер, його подальше публічне обговорення та поширення вітається.

Опитування місцевих мешканців виявило, що найбільш гострі проблеми пов'язані з потребами кращого соціального (медичного) обслуговування, нестачею роботи в селах, недоліками в транспортній системі тощо. Водночас, молодь прагне більш суттєвих змін у своїх селах: підвищення загального рівня життя та освіти, розширення можливостей для особистого розвитку та самовдосконалення, впровадження сучасних технологій та інновацій. Експерти зі сталого розвитку вважають, що теоретично такі зміни можливі вже сьогодні, якщо реально оцінити потреби й можливості, що існують у регіоні, та зробити хоча б найпростіші кроки для їх задоволення. (Див. додаток Ігнатенко О.Б., *Результати опитування жителів Бердичівського району - село моєї мрії*).

Учасники дослідження:

учні Красівської ЗОШ Бердичівського району, Житомирська область,

Назар Петренко, Олена Мосійчук, Інна Шевчук, Наталія Вітковська, Ольга Ткач, Юлія Козел, Яна Завальнюк, Марина Лямпук, Лілія Коса, Олена Мартинюк, керівник - Юрій Васильович Балюк, директор Красівської ЗОШ та голова НУО «Добра справа».

Організатори та експерти проекту

Інформаційний центр «Зелене досьє» – міжнародна благодійна організація, що працює у сфері екології та сталого розвитку з 1994 року. Д-р Ольга Ігнатенко - експерт в галузі екологічного врядування та сталого споживання і виробництва. Тамара Малькова - експерт в галузі комунікацій, засобів масової інформації та освітніх програм в галузі екології та сталого розвитку.

Методологія

Учасники та організатори проекту вивчили доступні публічні матеріали щодо розвитку Бердичівського району; на основі цих документів розробили опитувальник для мешканців сіл, в якому пропонували описати ситуацію нинішню і побажання щодо майбутнього. Опитування проводили учні старших класів, мешканці цих самих сіл. Після проведення опитування учні обговорили його результати з місцевим координатором проекту (*Юрій Балюк, директор Красівської ЗОШ та голова місцевої НУО «Добра справа»*) і підготували власні коментарі й презентацію щодо результатів опитування. Детальний аналіз анкет та коментарів був проведений експертом проекту (*Д-р Ольга Ігнатенко - експерт в галузі екологічного врядування та сталого споживання і виробництва*). Виявлені основні проблеми, їх походження та взаємозв'язки, а також запропоновано можливі шляхи їх вирішення, які базуються на підходах сталого розвитку, інноваційних та інтеграційних процесах, що розпочалися в регіоні в рамках децентралізації. Експертні висновки були представлені учасникам круглого столу, до участі в якому були запрошені потенційно зацікавлені сторони з місцевих структур адміністрації, бізнесу та самоврядування. Обговорення запропонованих підходів учасниками круглого столу стало підсумковим етапом вироблення рекомендацій щодо вироблення стратегії сталого розвитку регіону та можливостей її впровадження.

Рекомендації до стратегії стійкого розвитку Бердичівського району

A. Забезпечення якісного довкілля

1. Зменшення забруднення сміттям.

- 1.1. Забезпечити умови для зменшення обсягів утворення сміття:
 - ввести залог на склотару, металеві банки, пластикові пляшки;
 - стимулювати повторне використання пакувальних матеріалів (дерев'яних піддонів, великогабаритної упаковки, скляних пляшок тощо);
 - стимулювати розвиток роздільного збору вторинної сировини (надавати приміщення для складання та сортування вторинної сировини, забезпечити фінансові/налогові пільги для підприємців, що займаються збором та переробкою вторинної сировини).
- 1.2. Ліквідувати стихійні сміттєзвалища:
 - провести інвентаризацію легальних та стихійних сміттєзвалищ;
 - визначити відповідальних осіб для контролю кожного місця;
 - вивезти сміття та провести рекультивацию місця звалища;
 - ввести періодичний контроль та моніторинг потенційних нових/ відновлення ліквідованих звалищ.
- 1.3. Забезпечити централізований збір та вивіз сміття з кожного населеного пункту, та впровадити механізм моніторингу та покарання осіб що продовжують спалювання сміття.
- 1.4. Створити пункти збору найбільш небезпечних видів сміття для населення (батареї, акумулятори, побутова хімія тощо) для подальшої безпечної утилізації.
- 1.5. Стимулювання підприємців що працюють над альтернативними методами переробки різних видів відходів.

2. Забезпечити зменшення забруднення довкілля стічними водами.

- 2.1. Забезпечити постійний контроль якості води поверхневих водоймищ та запровадити механізм виявлення та покарання фізичних та юридичних осіб - забруднювачів.
- 2.2. Забезпечити обладнання усіх нових споруд стічними ямами або підключенням до каналізації.
- 2.3. Запровадити механізм фінансового стимулювання для обладнання стічних ям/підключення до каналізації вже існуючих споруд та будинків.
- 2.4. Зробити у кожному населеному пункті обладнані туалетами та сміттєзбірниками зони _ відпочинку, які прибираються, залучати бізнес для їх обладнання та обслуговування.

3. Розробити та впровадити в сільських школах освітні програми із сталого природокористування рідного краю.

Б. Інфраструктура та доступ до послуг та інформації

1. Забезпечити якісний доступ для жителів району до інформації.

- 1.1. Забезпечити надійний доступ до мережі Інтернет для жителів сільських територій, шкіл, сільрад, медичних пунктів. Швидкісний та доступний інтернет покращить доступ до банківських послуг, товарів, інформації та розширить можливості для працевлаштування та заочної освіти.
- 1.2. Підтримувати сільські друковані видання.
- 1.3. Обладнати в кожній сільраді інформаційні дошки з інформацією про місцеву економіку, бізнес, якість довкілля, місцеву інфраструктуру, транспорт, муніципальні та регіональні урядові програми, послуг, способи взаємодії з владою та відповідальних осіб.

2. Забезпечити доступ до банківського обслуговування жителів сільських територій.

- 2.1. Стимулювати зменшення залежності від готівки - мотивувати банки та бізнес на встановлення платіжних карткових терміналів.
- 2.2. Забезпечити покриття банкоматами усіх населених пунктів району.

3. Впровадити програму сталого розвитку громадського транспорту в районі.

- 3.1. Проводити постійний моніторинг потреб у громадському транспорті в межах району.
- 3.2. Провести реструктуризацію та оптимізацію транспортного сполучення, долучаючи приватних перевізників для забезпечення пікових транспортних навантажень.
- 3.3. Ввести обов'язкове ліцензування та атестацію якості приватних перевізників для населення.
- 3.4. Розробити програму стимулювання використання електротранспорту.
- 3.5. Розробити та впроваджувати план розвитку велосипедної інфраструктури (доріжки, велосипедні майстерні, велопарковки, тощо).

4. Зниження потреб у мобільності сільського населення.

- 4.1. Забезпечити доступ до банківського обслуговування жителів сільських територій.
- 4.2. Стимулювати зменшення залежності від готівки - мотивувати банки та бізнес на встановлення платіжних карткових терміналів.
- 4.3. Забезпечити покриття банкоматами усіх населених пунктів району.
- 4.4. Стимулювати бізнес та владу на надання послуг онлайн.
- 4.5. Впровадити програму дистанційної освіти: спеціалізованої, курсів підвищення кваліфікації, курсів профорієнтації, перекваліфікації, тощо

5. Забезпечення можливості альтернативи надання послуг традиційними засобами (бізнес або держава).

- 5.1. Впровадити програму підтримки місцевих ініціатив щодо забезпечення населення соціальними послугами (кооперативні дитячі садки, ветеринарне обслуговування, кафе/їдальні, клуби, тощо).

Наступні кроки (дорожня карта)

1. Підвищення загальної обізнаності та поінформованості населення щодо сталого розвитку.

Очевидно, що основні принципи та підходи сталого розвитку не є широко відомими в районі. Про це свідчать, зокрема, публікації в місцевій пресі за підсумками проекту, в яких автори говорять, що вони почули перелік проблем, який їм добре відомий, що про сталий розвиток треба розмірковувати у вільний від роботи (зимовий) час, що реальність місцевого життя далека від «казочок про європейське благоденствіє». Тобто, на загал немає усвідомлення взаємозв'язків між проблемами повсякденного життя, факторами, які їх породжують, та можливими варіантами вирішення проблем. Школярі, безперечно, більш адекватно мислять, напевне, дається взнаки курс «Уроки для сталого розвитку», який читається в Красівській школі і взагалі є дуже популярним у закладах освіти району та Житомирської області взагалі.

Що можна зробити вже зараз.

Запровадити курси зі сталого розвитку для дорослих, перш за все – для журналістів.

Хто може це робити.

Громадські організації, органи освіти. В них є потрібні знання, розуміння, досвід, навчальні матеріали.

2. Усвідомлення взаємопов'язаності різногалузевих проблем та потреби їх інтеграції.

Власне, це похідне від пункту першого. Наразі в Бердичівському районі, як і здебільшого по всій Україні, ми бачимо розподіл діяльності та відповідальності між різними відомствами, які не спілкуються між собою, а отже не здатні побачити шляхи вирішення підпорядкованих їм проблем за допомоги інших структур. Наприклад, сільські голови не знають, що районний центр зайнятості може фінансувати громадські роботи, скажімо, по прибиранню сміття. У школах району не користуються сучасними засобами профорієнтації та можливостями професійної підготовки, які може забезпечити центр зайнятості. Проблеми транспорту зазвичай пов'язують лише з якістю доріг та технічним станом чи графіком руху автобусів, не замислюючись над простим питанням – навіщо людям з села потрібно їхати до райцентру? Нескладні зміни в роботі інших (не транспортних) відомств можуть зменшити потребу в подорожах: банкомати в селах, обслуговування через Інтернет, дистанційний запис на прийом до лікаря, спільні поїздки на базар тощо.

Що можна зробити вже зараз.

Організувати постійне спілкування, обмін інформацією між різними відомствами та зацікавленими сторонами. Вирішувати нагальні проблеми не окремими відомствами, а креативними групами з різних служб та сфер, застосовуючи інноваційні підходи. Започаткувати і внести в план розвитку району створення таких груп, що діятимуть на принципах сталого розвитку.

Хто може це робити.

Районна адміністрація та місцеві експерти зі сталого розвитку, із залученням потрібних зацікавлених осіб для кожного питання.

3. Застосування досвіду з України та світу.

Цілком вірогідно, що проблеми Бердичівського району не є оригінальними. Можливо, щось подібне вже відбувалося в інших регіонах чи країнах. Варто постійно цікавитися досвідом інших, аби не винаходити важко власний велосипед.

Що можна зробити вже зараз.

Встановити зв'язки з мережевими українськими та міжнародними організаціями, їздити за межі району, щоб учитися в інших; запрошувати до себе однодумців та експертів. Внести до плану розвитку району заходи з обміну досвідом.

Хто може це робити.

Районна адміністрація та рада спільно з місцевими та міжнародними неурядовими організаціями, проектами та програмами, які працюють в Україні та світі.

4. Впровадження сучасних технологій.

Як ми побачили, чимало проблем у селах можна вирішити за допомоги Інтернету. Головне – не сприймати Інтернет чи інші сучасні технології як якусь забавку, а використовувати задля вдосконалення умов життя та праці, ставитися уважно до інновацій та нестандартних пропозицій, підтримувати інноваційні ідеї місцевих бізнесменів та фермерів, які забезпечують роботою населення. Навіть такі фантастичні на сьогодні пропозиції, як облаштування заправок для електромобілів, можуть виявитися дуже прибутковими вже в найближчі роки.

Що можна зробити вже зараз.

Провести Інтернет в Красівку. Облаштувати банкомати в селах. Прислухатися до пропозицій місцевих інноваторів і підтримувати їх. Внести до плану розвитку інноваційну складову.

Хто може це робити.

Районна адміністрація, бізнес, місцеві експерти.

5. Розробка стратегії сталого розвитку району.

Пропозиції та висновки проекту можуть стати основою районної стратегії розвитку.

Що можна зробити вже зараз.

Розробити проект стратегії з урахуванням рекомендацій проекту. Організувати його широке обговорення в місцевих ЗМІ та на різноманітних нарадах, зустрічах тощо. Залучити до обговорення якомога ширше коло громадян.

Хто може це робити.

Районна влада та всі зацікавлені, ЗМІ.

6. Розробка районної політики щодо енергозабезпечення та енергоефективності на засадах сталого розвитку.

Ці рекомендації та висновки можуть бути базою для розробки інтеграційної політики стосовно забезпечення доступу місцевого населення до надійних і доступних джерел енергії. Це, по-перше, є нагальною потребою, а по-друге, є одним із найбільш важливих компонентів Цілей сталого розвитку, ухвалених ООН.

Що можна зробити вже зараз.

Визначити цілі та завдання. Провести аналіз потреб та можливостей, до якого залучити не тільки відомства відповідальні за енергозабезпечення, а й інші зацікавлені структури (фермерські господарства, розробників інноваційних технологій, відповідальних за утилізацію відходів, що можуть бути джерелом енергії, тощо). Вивчити наявний світовий та український досвід, залучити експертів та визначити джерела можливого фінансування.

Хто може це робити.

Центр сталого розвитку, громадські організації у партнерстві з районною владою.